JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
NIAL FENNELLY
11 päivänä toukokuuta 2000 *

1. Tässä ennakkoratkaisupyynnössä on kysymys siitä, kuuluvatko sellaiset kollektiivisten neuvottelujen tuloksena tehdyt sopimukset, jotka koskevat työnantajien maksettaviksi kuuluvaa osuutta työntekijöiden sairausvakuutusten vapaaehtoisten lisävakuutusten vakuutusmaksuista, yhteisön kilpailusääntöjen soveltamisalaan. Yhteisöjen tuomioistuin totesi asioissa Albany, Brentjens' ja Drijvende Bokken viime vuonna antamissaan tuomioissa, että työmarkkinaosapuolten kollektiivisten neuvottelujen tuloksena tekemät sopimukset eivät kuulu EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan (josta on tullut EY 81 artikla) soveltamisalaan ainakaan siinä tapauksessa, että niillä pyritään saavuttamaan aitoja sosiaalisia päämääriä. [1]

I Asiaa koskevat tosiseikat ja oikeussäännöt

2. Van der Woude on terveydenhoitoalan laitosta ylläpitävän Stichting Beatrixoord -nimisen säätiön teknisen yksikön päällikkö. Hän ei kuulu ammattiyhdistykseen. Hänen työsopimuksensa kuului kuitenkin nyt käsiteltävänä olevana ajanjaksona muun muassa sairaala-alan työehtosopimuksen (Collectieve Arbeidsovereenkomst; jäljempänä CAO) alaisuuteen. [2]

3. Työehtosopimuksista 24.12.1927 annetussa laissa (jäljempänä työehtosopimuslaki), [3] sellaisena kuin se on muutettuna, säädetään, että työnantajien ja työntekijöiden edustajat voivat sopia kollektiivisesti työsuhteen ehdoista. Työehtosopimuslain 14 §:ssä säädetään, että työnantajan, jota työehtosopimus sitoo, on noudatettava sen määräyksiä myös työehtosopimuksen ulkopuolella olevien työntekijöiden osalta.

* Alkuperäinen kieli: englanti.

1 — Asia C-67/96, Albany International v. Stichting Bedrijfspensioenfonds Textielindustrie, tuomio 21.9.1999 (Kok. 1999, s. I-5751); yhdistetyt asiat C-115/97, C-116/97 ja C-117/97, Brentjens' Handelsonderneming v. Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Handel in Bouwmaterialen, tuomio 21.9.1999 (Kok. 1999, s. I-6025) ja asia C-219/97, Maatschappij Drijvende Bokken v. Stichting Pensioenfonds voor de Vervoer- en Havenbedrijven, tuomio 21.9.1999 (Kok. 1999, s. I-6121). Jäljempänä näihin asioihin viitataan yksinkertaistaen nimellä "asiat Albany ym."

2 — Vaikka kansallinen tuomioistuin käyttääkin nyt kysymyksessä olevasta sopimuksesta yksinkertaisesti lyhennystä CAO, komission esittämien kirjallisten huomautusten perusteella täsmällisempi lyhennys näyttäisi olevan CCT-H. Sekaannusten välttämiseksi käytän kuitenkin tässä ratkaisuehdotuksessa samaa terminologiaa kuin kansallinen tuomioistuin. CAO oli voimassa ainakin 31.3.1998 saakka.

3 — Staatsblad s. 415.

4. CAO:n 32 kohdassa määrätään seuraavaa:

"Sairauskuluja koskeva IZZ-järjestelmä

1. Työntekijä — — voi kuulua sairauskulujen osalta IZZ-järjestelmään (tai -järjestelmiin).

Reglement Ziektekostenregeling van de Stichting IZZ:ssa (IZZ-säätiön sairauskulusäännöt; jäljempänä säännöt) määritellään, millä edellytyksin työntekijä ja hänen huollettavanaan (tai huollettavinaan) mahdollisesti olevat henkilöt kuuluvat järjestelmään.

Säännöissä määritetään myös vakuutusmaksujen suuruus. Edellä 2 kohdassa mainitun säätiön hallitus laatii sairauskulusäännöt ja muuttaa niitä tämän työehtosopimuksen sopimuspuolia kuultuaan. Tämän työehtosopimuksen sopimuspuolet vahvistavat työnantajan maksettaviksi mahdollisesti kuuluvan osuuden (tai mahdollisesti kuuluvat osuudet) asianomaisen sairauskulujärjestelmän (tai asianomaisten sairauskulujärjestelmien) vakuutusmaksuista. — —

2. Stichting Instituut Ziektekostenvoorziening Ziekenhuiswezen (IZZ — sairaalaalan sairausvakuutuslaitoksena toimiva säätiö) hallinnoi 1 kohdassa tarkoitettua järjestelmää. Tämän työehtosopimuksen sopimuspuolet ovat edustettuina IZZ:n hallituksessa.

Säätiö voi hoitaa tehtävänsä kokonaan tai osittain yhden tai useamman voittoa tavoittelemattoman sairausvakuutuksia antavan vakuutuslaitoksen kautta.

3. IZZ määrittää tämän työehtosopimuksen sopimuspuolia kuultuaan, mikä on kunkin IZZ-sairauskulujärjestelmään kuuluvan työntekijän (entisen työntekijän) osalta vakuutusmaksun kokonaismäärä. Työnantajan on suoritettava tämä määrä kyseisen säätiön hoitamaan sairaskassaan, jollei säännöissä toisin määrätä."

5. Sääntöjen 1.4 ja 10.1 kohdan mukaan työnantaja on tosiasiassa velvollinen maksamaan kuukausittain osuuden vain niiden työntekijöiden (tai entisten työntekijöiden) vakuutusmaksuista, jotka kuuluvat IZZ-järjestelmään.

6. CAO:n II.G kohdassa, joka koskee sopimuksen ulottuvuutta, määrätään seuraavaa:

"Jollei toisin ole määrätty, työnantaja ei saa poiketa tämän työehtosopimuksen määräyksistä tai sopia työntekijän kanssa sellaisista työehdoista, joista tässä työehtosopimuksessa ei ole määrätty."

7. CAO:n 32.1 kohdasta seuraa, että mikäli Beatrixoordin työntekijä päättää ottaa IZZ-sairauskulujärjestelmän mukaisen sairausvakuutuksen lisävakuutuksen, Beatrixoord on velvollinen maksamaan 50 % järjestelmään suoritettavista vakuutusmaksuista.

8. Työehtosopimuksen määräysten toteamisesta yleissitoviksi tai yleissitovuuden ulkopuolelle jääviksi 25.5.1937 annetun lain [4] nojalla sosiaaliministeri voi määrätä Alankomaissa, että pakollisen työehtosopimuksen määräykset ovat valtakunnallisesti tai alueellisesti yleissitovia. Vaikka ennakkoratkaisupyynnöstä ei käykään ilmi, onko tällaista määräystä annettu CAO:n osalta, vaikuttaa kuitenkin siltä, että CAO:n määräykset ovat sitovia, sillä ennakkoratkaisupyynnössä todetaan, että "Beatrixoord on lähtökohtaisesti sidottu CAO:n 32 kohdassa oleviin sairausvakuutusta koskeviin määräyksiin".

9. IZZ-säätiö ei itse harjoita vakuutustoimintaa. Se hankkii nämä palvelut Onderlinge Waarborgmaatschappij VGZ:lta (keskinäinen vakuutusyhtiö; jäljempänä VGZ). Kuten edellä on todettu, CAO:n mukaan IZZ voi hoitaa tehtävänsä voittoa tavoittelemattoman sairausvakuutuksia antavan vakuutuslaitoksen kautta. Vakuutettujen henkilöiden kokonaismäärä on noin 750 000 (260 000 työntekijää perheineen), joista arviolta 40 prosenttia on yksityisesti vakuutettuja.

10. Vaikuttaa siltä, että Algemene Wet Bijzondere Ziektekostenissa (poikkeuksellisista sairaanhoitokuluista annettu yleinen laki; jäljempänä AWBZ), jota sovelletaan kaikkiin henkilöihin, joiden kotipaikka on Alankomaissa, taataan ilmainen perusterveydenhoito. Ziekenfondswetissä (laki sairausvakuutuskassoista) annetaan lisäksi oikeus niihin sairaanhoitopalveluihin, joita AWBZ ei kata. Kysymyksessä näyttäisi olevan kaikkiin sellaisiin työntekijöihin, jotka ansaitsevat alle 62 200 Alankomaiden guldenia (NLG) vuodessa, sovellettava pakollinen sairausvakuutusjärjestelmä. [5] Työnantajien maksuosuus on yleisesti ottaen 50 prosenttia.

4 — Staatsblad s. 801.

5 — Työntekijöihin, jotka ansaitsivat yli 62 200 NLG vuodessa, ei ko. ajanjaksona sovellettu lakia sairausvakuutuskassoista, vaan heidän tuli itse päättää, vakuuttivatko he itsensä kyseisen lain kattamien riskien varalta. Vaikuttaa siltä, että van der Wouden tulot eivät ylittäneet tätä rajaa.

11. Van der Woude (jäljempänä kantaja), joka kuuluu tällä hetkellä IZZ-järjestelmään, haluaisi ottaa sairausvakuutuksen lisävakuutuksen toiselta vakuutuksenantajalta, nimittäin RZG:ltä. Hän maksaa tällä hetkellä kuukausittain perusjärjestelmää varten yhteensä (mukaan lukien Beatrixoordin suorittama osuus) 133 NLG ja lisävakuutusta varten 33 NLG, kun taas RZG:ssä vastaavat vakuutusmaksut olisivat hänen mukaansa 128,50 NLG ja 19,50 NLG. Koska hän tarvitsee suuritöisen hammashoidon — kuusi kruunua à 800 NLG —, hän haluaisi ottaa sairausvakuutuksen RZG:stä. IZZ:n sääntöjen mukaan hänellä olisi oikeus saada korvausta ainoastaan 450 NLG kruunua kohti, kun taas RZG vastaisi hoidon kaikista kustannuksista. RZG:hen siirtymisen potentiaalinen lisäarvo olisi näin ollen 2 100 NLG (eli 6 × 350 NLG).

12. Kantaja vaati Kantongerecht te Groningenissa (jäljempänä kansallinen tuomioistuin), että Beatrixoord on velvoitettava osallistumaan hänen täydentävän sairausvakuutuksensa vakuutusmaksuihin siinäkin tapauksessa, että hän siirtäisi vakuutuksensa IZZ:sta RZG:hen. CAO:n osapuolia voidaan kantajan mukaan pitää perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuina yrityksinä. CAO:n 32 kohdassa rajoitetaan sairausvakuutuksia yksityishenkilöille tarjoavien vakuutuksenantajien välistä kilpailua tai ainakin asetetaan tietty yritys (IZZ/VGZ) edullisempaan asemaan kilpailijoihinsa verrattuna. Kantajan mukaan se, että IZZ/VGZ kieltäytyy ottamasta järjestelmäänsä takaisin sellaista entistä jäsentään, joka on välillä ottanut vakuutuksen jostakin toisesta vakuutuslaitoksesta, rajoittaa kilpailua entisestään. Kantajan mukaan IZZ/VGZ-järjestelmän luominen on johtanut siihen, että IZZ/VGZ:llä on määräävä markkina-asema, jota se on käyttänyt väärin tarjoamalla huonompia etuuksia ja vaatimalla korkeampia vakuutusmaksuja kuin muut sairausvakuutuksia tarjoavat vakuutuksenantajat.

13. Kansallisen tuomioistuimen mielestä Beatrixoord voidaan velvoittaa maksamaan osuus jostakin toisesta vakuutuslaitoksesta otetun sairausvakuutuksen vakuutusmaksuista ainoastaan siinä tapauksessa, että pääasiassa kyseessä olevat CAO:n määräykset ovat mitättömiä. Ennakkoratkaisupyynnön mukaan "ratkaisevaa on se, onko — — II.G kohta — — ja 32 kohta — — ristiriidassa EY:n perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan kanssa". Kansallinen tuomioistuin on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

"Onko kyseisen työehtosopimuksen II.G-kohta (jossa määrätään, ettei tästä työehtosopimuksesta saa poiketa) ja 32 kohta (sairauskulujärjestelmää koskevat määräykset) ristiriidassa EY:n perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan kanssa?"

14. Kansallinen tuomioistuin ilmoitti yhteisöjen tuomioistuimen esittämän kysymyksen johdosta pitävänsä ennakkorat-

kaisupyyntönsä voimassa vielä senkin jälkeen, kun sille oli annettu tiedoksi yhteisöjen tuomioistuimen nyt käsiteltävänä olevan ennakkoratkaisupyynnön esittämisen jälkeen asioissa Albany ym. antamat tuomiot. Kansallinen tuomioistuin huomautti, että toisin kuin edellä mainituissa asioissa nyt käsiteltävänä olevassa asiassa sairauskulujärjestelmän ylläpito on annettu IZZ:lle, joka puolestaan on turvautunut vakuutustoiminnan harjoittamisen osalta VGZ:aan, jota voidaan luonnehtia "kaupalliseksi vakuutuksenantajaksi" (een commerciële verzekeraar). Kansallinen tuomioistuin ei kuitenkaan ole väittänyt, että VGZ:aa olisi pidettävä jonakin muuna kuin keskinäisenä vakuutusyhtiönä, joksi Alankomaiden hallitus on sitä yhteisöjen tuomioistuimelle esittämissään huomautuksissa luonnehtinut.

II Yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyt huomautukset

15. Kantaja, Alankomaiden hallitus, Ruotsin hallitus, Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus ja Euroopan yhteisöjen komissio ovat esittäneet asiassa kirjallisia ja suullisia huomautuksia Niiden sisältö voidaan tiivistää seuraavasti.

16. Ainoastaan kantaja väittää, että CAO kuuluu perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisalaan. Kantajan mukaan yhteisöjen tuomioistuimen asioissa Albany ym. antamissa tuomioissa tunnustettua poikkeusta kyseisen artiklan soveltamisalasta on tulkittava suppeasti eikä se koske sairausvakuutuksia. Toisin kuin eläkkeet, jotka ovat osa suoraa korvausta työstä, sairausvakuutusten vakuutusmaksuja koskevat määräykset eivät ole sellaisia keskeisiä seikkoja, joista työehtosopimuksissa yleensä määrätään. Tällaisia vakuutuksia koskevien määräysten sulkeminen mainitun artiklan soveltamisalan ulkopuolelle ei myöskään ole tarpeen, sillä toisin kuin eläkkeiden osalta, joita varten on välttämätöntä ylläpitää suuria rahastoja mahdollisten tulevien vastuiden kattamiseksi, sairauskuluvakuutuksia tarjoavien laitosten tulevat vastuut ja siten myös niiden kantamat vakuutusmaksut voidaan laskea paljon suuremmalla todennäköisyydellä.

17. Alankomaiden hallitus, jonka näkökantaa Ruotsin ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitukset sekä komissio ovat tukeneet, katsoo, että työehtosopimukset, jotka sisältävät määräyksiä täydentävistä sairausvakuutuksista ovat osa työmarkkinoiden demokraattista järjestelmää, jonka tarkoituksena on työntekijöiden oikeuksien suojelu, ja vastaavat sisältönsä puolesta sitä, mistä työehtosopimuksissa normaalisti määrätään. Työntekijöiden sairausvakuutusten tarjoaman suojan riittävyys on hyväksyttävä huolenaihe myös työnantajien kannalta tarkasteltuna.

III Tapauksen tarkastelu

18. Kantajan keskeisin väite on, että CAO:lla luotu järjestelmä, sellaisena kuin IZZ ja VGZ sitä soveltavat, estää Beatrixoordia maksamasta työnantajan maksuosuutta kantajan valitsemaan toiseen vakuutuslaitokseen. Kantajalla on toki oikeus valita vapaasti myös toinen vakuutuksenantaja, mutta tällöin hän ei saa

hyväkseen työnantajan maksuosuutta. Työntekijää, joka on käyttänyt tällaista oikeutta hyväkseen, ei myöskään hyväksytä takaisin IZZ-järjestelmään.

A *Perustamissopimuksen 85 artikla*

19. Nyt käsiteltävänä olevan asian keskeinen kysymys on se, kuuluuko CAO:n 32 kohdan kaltainen määräys perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisalaan. Tämän vuoksi on tarkasteltava yhteisöjen tuomioistuimen asioissa Albany ym. antamia tuomioita. Tarkoituksenani ei kuitenkaan ole harkita uudelleen näissä tuomioissa ratkaistuja tärkeitä periaatekysymyksiä. Aion rajoittaa tarkasteluni siihen, kattavatko näissä tuomioissa annetut periaatteelliset ratkaisut myös nyt esillä olevan kysymyksen tai voidaanko niistä päätellä vastaus myös nyt käsiteltävänä olevaan kysymykseen. Asiat Albany ym. koskivat työnantajilla ja työntekijöillä olevaa velvollisuutta kuulua toimialakohtaiseen eläkekassaan. Eräät työnantajat väittivät, että tällainen järjestelmä on kilpailusääntöjen vastainen, koska se ensinnäkin riistää kyseisellä alalla toimivilta yrityksiltä mahdollisuuden liittyä johonkin toiseen eläkejärjestelmään ja toiseksi sulkee muut vakuutuksenantajat kuin kyseisellä työehtosopimuksella perustetun eläkekassan pois "eläkevakuutusmarkkinoiden merkittävältä osalta". [6]

20. Yhteisöjen tuomioistuin vastasi tähän väitteeseen tarkastelemalla ensinnäkin sitä, kuuluiko pakollisen eläkerahaston perustamista koskeva kollektiivinen päätös perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisalaan. Muistutettuaan aluksi kyseisen artiklan kahdesta ensimmäisestä kohdasta yhteisöjen tuomioistuin vahvisti erittäin tärkeän poikkeuksen kyseisissä määräyksissä tarkoitettujen sopimusten aineellisen soveltamisalan osalta. Yhteisöjen tuomioistuimen esittämien perustelujen pohjana on koko perustamissopimusta koskeva laaja ja systemaattinen analyysi. Perustelujen ydinkohdat on syytä siteerata seuraavassa kokonaisuudessaan, koska ne ovat ratkaisevia myös nyt käsiteltävänä olevaan kysymykseen vastattaessa: [7]

"54. — — on todettava, että EY:n perustamissopimuksen 3 artiklan g ja i alakohdan (joista on muutettuna tullut EY 3 artiklan 1 kohdan g ja j alakohta) mukaan yhteisöjen toimintaan sisältyy paitsi 'järjestelmä, jolla taataan, ettei kilpailu sisämarkkinoilla vääristy', myös 'sosiaalipolitiikka'. EY:n perustamissopimuksen 2 artiklassa (josta on muutettuna tullut EY 2 artikla) määrätään, että yhteisön päämääränä on muun muassa edistää 'taloudellisen toiminnan sopusointuista ja tasapainoista kehitystä' ja 'työllisyyden ja sosiaalisen suojelun korkeaa tasoa'.

55. Tältä osin EY:n perustamissopimuksen 118 artiklassa (EY:n perustamissopimuksen 117—120 artikla on korvattu EY 136—143 artiklalla) määrätään, että

6 — Asiassa Albany annetun tuomion 48 kohta. Selvyyden vuoksi kaikki asioissa Albany ym. annettuja tuomioita koskevat viittaukset tehdään jäljempänä asiassa Albany annetun tuomion asianomaiseen kohtaan.

7 — Tuomion 54—60 kohta.

komission tehtävänä on edistää jäsenvaltioiden kiinteää yhteistoimintaa sosiaalialalla ja erityisesti asioissa, jotka koskevat järjestäytymisoikeutta sekä työnantajien ja työntekijöiden välisiä kollektiivisia neuvotteluja.

56. EY:n perustamissopimuksen 118 b artiklassa (EY:n perustamissopimuksen 117—120 artikla on korvattu EY 136—143 artiklalla) lisätään tältä osin, että komissio pyrkii Euroopan tasolla edistämään työmarkkinaosapuolten välistä vuoropuhelua, joka voi johtaa sopimussuhteisiin, jos osapuolet niin haluavat.

57. Lisäksi sosiaalipolitiikasta tehdyn sopimuksen (EYVL 1992, C 191, s. 91) 1 artiklassa määrätään, että yhteisön ja jäsenvaltioiden tavoitteena on muun muassa elin- ja työolosuhteiden parantaminen, riittävä sosiaalinen suojelu, työmarkkinaosapuolten välinen vuoropuhelu, inhimillisten voimavarojen kehittäminen tarkoituksena saavuttaa korkea ja kestävä työllisyystaso ja työmarkkinoilta syrjäytymisen torjuminen.

58. Saman sopimuksen 4 artiklan 1 ja 2 kohdassa määrätään, että työmarkkinaosapuolten välinen vuoropuhelu yhteisön taholla voi johtaa osapuolten niin halutessa sopimussuhteisiin, mukaan lukien sopimusten tekeminen, ja että tällaiset sopimukset pannaan täytäntöön joko työmarkkinaosapuolten ja jäsenvaltioiden omien menettelyjen ja käytäntöjen mukaisesti tai, allekirjoittajaosapuolten yhteisestä pyynnöstä, neuvoston komission esityksestä tekemällä päätöksellä.

59. Työnantajia ja työntekijöitä edustavien etujärjestöjen välisillä kollektiivisilla sopimuksilla on tosin luonnostaan tiettyjä kilpailua rajoittavia vaikutuksia. Ne sosiaaliset päämäärät, joihin näillä sopimuksilla pyritään, vaarantuisivat kuitenkin vakavalla tavalla, jos työmarkkinaosapuoliin sovellettaisiin perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa silloin, kun ne pyrkivät yhdessä löytämään keinoja työllisyyden ja työehtojen parantamiseksi.

60. Kun siis perustamissopimuksen määräyksiä tulkitaan tarkoituksen- ja johdonmukaisella tavalla, näistä määräyksistä ilmenee kokonaisuutena tarkasteltuna, että työmarkkinaosapuolten kollektiivisten neuvottelujensa päätteeksi tekemät sopimukset tällaisten päämäärien saavuttamiseksi eivät luonteensa ja kohteensa vuoksi kuulu perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan."

21. Edellä olevan siteerauksen viimeisessä kohdassa esitetty päätelmä on siis se, että mikäli ensinnäkin "sopimukset on tehty työmarkkinaosapuolten kollektiivisten neuvottelujen päätteeksi" ja toiseksi niillä pyritään "sosiaalisiin päämääriin", ne eivät "kuulu perustamissopimuksen 85 artiklan

1 kohdan soveltamisalaan". Tätä poikkeusta ei näin ollen ole selvästikään rajattu vain sellaisiin sopimuksiin, jotka koskevat pakollista kuulumista toimialakohtaiseen eläkekassaan.

22. Tämän jälkeen yhteisöjen tuomioistuin tutki sitä, "onko nyt kyseessä olevan sopimuksen luonteen ja kohteen vuoksi katsottava, ettei se kuulu perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan". [8]

Yhteisöjen tuomioistuin totesi ensiksi, että [9]

"samoin kuin sellaiset työmarkkinaosapuolten vuoropuheluun perustuvat sopimukset, jotka on mainittu edellä, myös nyt kyseessä oleva sopimus on tehty kollektiivisen sopimuksen muodossa työnantajia ja työntekijöitä edustavien etujärjestöjen kollektiivisten neuvottelujen tuloksena."

Kyseessä ollut sopimus täytti näin ollen ensimmäisen edellytyksen.

23. Seuraavaksi yhteisöjen tuomioistuin totesi, että [10]

"sopimuksen kohteen osalta on todettava, että kyseisellä sopimuksella on perustettu tietyn toimialan osalta lisäeläkejärjestelmä, jota hallinnoi eläkekassa, johon kuuluminen voidaan tehdä pakolliseksi. Kokonaisuutena tarkasteltuna tällaisen järjestelmän tavoitteena on taata tietty eläkkeiden taso kaikille tämän toimialan työntekijöille, ja näin se osaltaan parantaa suoraan yhtä työntekijöiden työehtoa eli työstä saatavaa vastiketta."

Sopimus täytti näin ollen myös toisen edellytyksen.

Tämän seurauksena yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että "kyseessä oleva sopimus ei luonteensa ja kohteensa vuoksi kuulu perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan". [11]

24. CAO on kiistattomasti työehtosopimus; CAO luonnehditaan ennakkoratkaisupyynnössä nimenomaan työehtosopimukseksi. [12] Sopimuksen muoto ja luonne täyttävät näin ollen selvästikin ensimmäisen edellytyksen artiklan soveltamisalasta poikkeamiselle. Lisäksi on vielä tutkittava, onko sopimuksen kohde sellainen, että se toteuttaa yhteisöjen tuomioistuimen asioissa Albany ym. asettaman toisen edellytyksen, nimittäin sen, että

8 — Tuomion 61 kohta.
9 — Tuomion 62 kohta.
10 — Tuomion 63 kohta.
11 — Tuomion 64 kohta.
12 — Alankomaat on huomauttanut, että CAO:n osapuolina on 6 työnantajaliittoa ja 28 työntekijäliittoa.

sopimuksen tavoitteena olevat sosiaaliset päämäärät ovat sellaisia, että ne oikeuttavat poikkeamaan kilpailusäännöistä. [13]

25. Eläke muistuttaa enemmän palkkaa kuin sairausvakuutus, mikäli palkalla tarkoitetaan työstä maksettavaa suoraa korvausta. Tämä ei kuitenkaan ole riittävä syy sellaisen päätelmän tekemiseen, että sairausvakuutusta koskeva sopimus ei olisi luonteeltaan työehtoja koskeva sopimus. Työnantajien ja työntekijöiden edustajien tekemän sairausvakuutusta koskevan sopimuksen tarkoituksena on työntekijöiden työehtojen parantaminen. Tämä tapahtuu sekä suoraan että epäsuoraan poistamalla tai vähentämällä sairauskuluista selviytymiseen liittyvää huolta.

26. Myös työnantajilla on hyväksyttävä intressi varmistua siitä, että heidän työntekijöillään on varaa riittävään sairaanhoitoon, koska tällä tavoin voidaan pienentää sairauksien vuoksi menetettävien työpäivien lukumäärää. Kuten Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen asiamies on suullisessa käsittelyssä esittänyt, kollektiivisten neuvottelujen tuloksena saavutettaviin etuihin kuuluu muun muassa niiden kulujen alentaminen, jotka muutoin tulisivat työntekijöiden kannettaviksi. Työnantajien CAO:on tekemä myönnytys lisäsi tosiasiallisesti työntekijöiden, kuten kantajan, palkkaa. On todennäköistä, etteivät asianomaisen alan työnantajat olisi suostuneet maksamaan kyseistä maksuosuutta ainakaan samantasoisena (50 %) ilman työehtosopimusta.

27. Kantaja vetosi istunnossa julkisasiamies Jacobsin asioissa Albany ym. antamassaan ratkaisuehdotuksessa esittämiin arviointiperusteisiin. Itse en näe mitään eroa julkisasiamies Jacobsin ja yhteisöjen tuomioistuimen omaksumien lähestymistapojen välillä siltä osin kuin on kyse siitä, mistä seikoista työehtosopimuksissa voidaan hyväksyttävästi määrätä eli mikä on työehtosopimusten aineellinen soveltamisala. Molempien lähestymistapojen mukaan kollektiivisten neuvottelujen tuloksena tehtävissä työehtosopimuksissa voidaan hyväksyttävästi määrätä "työehdoista", eikä niissä tarvitse rajoittua pelkästä suorasta palkasta määräämiseen. [14] Olen sitä mieltä, että työntekijöiden sairausvakuutus on yksi "kollektiivisten neuvottelujen ydinalueista". [15] Vastakkaista näkökantaa ei mielestäni voida vakuuttavasti perustella.

28. Kantajan mielestä asioissa Albany ym. annetuissa tuomioissa vahvistettua poikkeusta on tulkittava suppeasti ja tulkinnassa on noudatettava varsinkin suhteelli-

13 — Yhdistynyt kuningaskunta pyysi istunnossa yhteisöjen tuomioistuinta selvittämään, sovelletaanko samaa perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisalaan tehtyä poikkeusta myös yritystasolla, eikä siis vain alakohtaisesti, tehtyihin työnantajien ja työntekijöiden välisiin sopimuksiin. Vaikka nyt käsiteltävänä oleva asia ei koskekaan tätä kysymystä, henkilökohtaisesti en näe tällä hetkellä mitään syytä, miksi myös tällaisiin sopimuksiin, jotka ovat yhteisöjen tuomioistuimelle esitettyjen tietojen mukaan tavallisia Yhdistyneessä kuningaskunnassa, ei voitaisi periaatteessa soveltaa asiassa Albany omaksuttua poikkeusta edellyttäen, että ne ovat syntyneet työnantajien ja työntekijöiden välillä käytyjen aitojen kollektiivisten neuvottelujen tuloksena ja että ne koskevat vain työehtoja.

14 — Ks. erityisesti julkisasiamiehen ratkaisuehdotuksen 182 kohta.

15 — Ed. alaviitteessä mainitun julkisasiamiehen ratkaisuehdotuksen 178 kohta.

suusperiaatetta. Tämä pitää selvästikin paikkansa. Kantaja kuitenkin väittää lisäksi, että sairausvakuutuksiin liittyvät taloudelliset epävarmuustekijät voidaan laskea huomattavasti tarkemmin kuin lisäeläkkeisiin liittyvät taloudelliset epävarmuustekijät. Aitojenkin työehtosopimusten sulkeminen perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisalan ulkopuolelle kolmansien osapuolten tarjoamien vakuutuspalveluiden osalta tulisi kantajan mielestä rajoittaa eläkkeitä koskeviin määräyksiin tai vähintäänkin sellaisiin tilanteisiin, joissa vakuutusten tarjoaminen edellyttää suuren rahaston rakentamista ja ylläpitoa. Kantajan mielestä täydentävissä sairausvakuutuksissa ei ole kysymys tällaisesta tilanteesta.

29. Mielestäni tällaiselle erottelulle ei voida esittää sen enempää loogisia kuin kokemussääntöihinkään perustuvia syitä. Epäilemättä yhtäältä eläkerahastoihin ja toisaalta sairausvakuutusjärjestelmiin maksettavien vakuutusmaksujen suuruutta arvioitaessa joudutaan käyttämään erilaisia laskentamenetelmiä taustalla olevan tiedon arvioimiseksi. Molemmissa tapauksissa on kuitenkin kysymys tiettyyn ryhmään kuuluvien yksilöiden suojelemisesta, mikä on osoitus sosiaalisesta tarpeesta. Alankomaiden hallitus on vedonnut siihen tärkeään sosiaaliseen tehtävään, joka työehtosopimuksilla on Alankomaissa täydentävien sairausvakuutusten osalta. Se on lisäksi kiinnittänyt huomiota AWBZ:n puitteissa tarjottavan pakollisen suojan suhteellisen alhaiseen tasoon sekä siihen, että monet suurituloiset eivät kuulu lainkaan Ziekenfondswetin tarjoaman suojan piiriin.

30. Näissä olosuhteissa nyt käsiteltävänä olevaan sopimukseen on mielestäni sovellettava sitä poikkeusta, jonka yhteisöjen tuomioistuin on vahvistanut perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisalasta asioissa Albany ym. antamissaan tuomioissa. Se, onko VGZ keskinäinen vakuutusyhtiö vai ei, ei mielestäni ole ratkaisevaa; yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että "yrityksen käsite kattaa kaikki yksiköt, jotka harjoittavat taloudellista toimintaa riippumatta niiden oikeudellisesta asemasta tai rahoitusmuodosta".[16] Myös kokonaan voittoa tavoittelematonta laitosta voidaan pitää yrityksenä, mikäli se hoitaa pakollista perusjärjestelmää täydentävää vapaaehtoista vanhuuseläkejärjestelmää.[17] Näin ollen, vaikka yhdynkin julkisasiamies Jacobsin asiassa Pavlov ym. antamassaan ratkaisuehdotuksessa äskettäin esittämään käsitykseen, jonka mukaan "työmarkkinaosapuolten välisten neuvottelujen tuloksena tehtyjä työehtosopimuksia koskevaa erityistä poikkeusta ei voida ulottaa analogisesti myös muunlaisiin sopimuksiin tai päätöksiin",[18] nyt käsiteltävänä olevassa asiassa ei kuitenkaan ole kysymys tällaisesta poikkeuksen soveltamisalan laajentamisesta, koska kyseinen työehtosopimus kuuluu täysin yhteisöjen tuomioistuimen asioissa Albany ym. antamissaan tuomioissa vahvistaman EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamista koskevan poikkeuksen soveltamisalaan. Ratkaiseva kysymys nyt käsiteltävänä olevassa asiassa on pikemminkin se, riippuuko

16 — Asia C-41/90, Höfner ja Elser, tuomio 23.4.1991 (Kok. 1991, s. I-1979, 21 kohta).

17 — Asia C-244/94, Fédération Française des Sociétés d'Assurance, tuomio 16.11.1995 (Kok. 1995, s. I-4013, 22 kohta).

18 — Ks. yhdistetyt asiat C-180/98—C-184/98, Pavel Pavlov ym. v. Stichting Pensioenfonds Medische Specialisten (jäljempänä Pavlov ym.; asiassa ei ole vielä annettu tuomiota), julkisasiamiehen ratkaisuehdotus 23.3.2000, 99 kohta.

poikkeuksen soveltaminen siitä, ovatko työnantajat ja työntekijät itse vastuussa sellaisen sopimuksen täytäntöönpanosta, joka ainakin lähtökohtaisesti kuuluisi asioissa Albany ym. annetuissa tuomioissa vahvistetun poikkeuksen piiriin.

31. Vaikuttaa siltä, että kantajan kanteen ydin (mikä kävi selväksi suullisessa käsittelyssä) ei ole niinkään siinä, että CAO:ssa on määritelty työnantajille tietty maksuosuus täydentävien sairausvakuutusten vakuutusmaksuista, vaan pikemminkin siinä, että CAO:ssa on asetettu työnantajille velvollisuus maksaa maksuosuutensa nimenomaan tietylle vakuutuksenantajalle, nimittäin IZZ:lle tai sen määräämälle laitokselle. Kantaja pyrkii näin ollen käytännössä saamaan hyödykseen sekä työnantajien kollektiivisen sitoumuksen maksaa 50 prosenttia täydentävien sairausvakuutusten vakuutusmaksuista että vapauden valita, mihin vakuutuslaitokseen tämä maksuosuus on maksettava. Tämä toteamus heijastaa sitä epäilystä, jonka kansallinen tuomioistuin toi esiin vastatessaan yhteisöjen tuomioistuimen sille esittämään kysymykseen (ks. edellä 14 kohta) ja joka koski sitä seikkaa, vaikuttaako asianomaisten vakuutuspalvelujen hankkiminen IZZ/VGZ:lta siihen, voidaanko asioissa Albany ym. annetuissa tuomioissa vahvistettua periaatetta soveltaa nyt käsiteltävänä olevaan tapaukseen.

32. Tämänlaatuisen laaja-alaisen rajoituksen tekeminen siihen poikkeukseen, joka koskee kollektiivisten neuvottelujen tuloksena tehtyjen sopimusten sulkemista perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisalan ulkopuolelle, rajoittaisi väistämättä työmarkkinaosapuolten vapautta pyrkiä saavuttamaan tällaisilla sopimuksilla yhteisymmärrys työehtoja koskevissa kysymyksissä. Lisäksi se heikentäisi sitä solidaarisuutta, joka on ominaista tällaisille kollektiivisille neuvotteluille. Olen vakuuttunut siitä, että asioissa Albany ym. annetuissa tuomioissa vahvistettu poikkeus, jonka tarkoituksena on taata aitoja työehtoja koskevien työehtosopimusten tehokkuus, on riittävän laaja kattaakseen myös CAO:n kaltaiset sopimukset. Tähän liittyen on syytä huomauttaa, että kun yhteisöjen tuomioistuin määritteli perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisalaan asioissa Albany ym. antamissaan tuomioissa tekemänsä poikkeuksen soveltamisalan laajuutta, se ei hyväksynyt ainakaan nimenomaisesti julkisasiamies Jacobsin ehdottamaa kolmatta edellytystä, nimittäin sitä, että kyseiset työehtosopimukset eivät saisi "vaikuttaa suoraan työnantajien suhteisiin kolmansiin osapuoliin, kuten asiakkaisiin, tavarantoimittajiin, kilpaileviin työnantajiin tai kuluttajiin".[19] Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että sellaiset työehtosopimukset, jotka vaikuttavat merkittävästi vapaaseen kilpailuun, jäisivät "komission tai muiden toimivaltaisten viranomaisten kartellivalvonnan" ulkopuolelle,[20] sillä asioissa Albany ym. annetuissa tuomioissa esitettyä poikkeusta on perustamissopimuksen 85 artiklan yleisen soveltamisalan[21] tehtynä poikkeuksena tulkittava suppeasti. Ne, jotka katsovat kärsivänsä tällaisista kilpailun vapautta loukkaavista rajoituksista, kuten kantaja, voivat aina riitauttaa niiden pätevyyden sillä perusteella, että asianomaisella sopimuksella ei tavoitella aitoja sosiaalisia päämääriä, koska siitä tai sen soveltamisesta seuraavat rajoitukset menevät pidemmälle kuin mainittujen päämäärien saavuttamiseksi olisi tarpeellista.

33. Mielestäni työmarkkinaosapuolet saavat kuitenkin sopia kollektiivisesti tietyistä

19 — Asioissa Albany ym. annetun julkisasiamiehen ratkaisuehdotuksen 193 kohta.

20 — Ks. edellisessä alaviitteessä mainitun ennakkoratkaisupyynnön 193 kohta.

21 — Ks. edellä alaviitteessä 18 mainittu julkisasiamies Jacobsin yhdistetyissä asioissa Pavlov ym. antama ratkaisuehdotus, jossa on omaksuttu samanlainen kanta, erityisesti ratkaisuehdotuksen 101 kohta.

työehdoista, kuten eläkkeistä ja sairausvakuutuksista, ja jäsenvaltioilla on oikeus tehdä tällaiseen sopimukseen liittyminen — suoranaisesti kuten asioissa Albany ym. tai epäsuorasti kuten näyttäisi olevan tilanne nyt käsiteltävänä olevassa tapauksessa — pakolliseksi. Tästä seuraa mielestäni, että tällaisen sopimuksen osapuolilla on oikeus perustaa sopimuksen täytäntöönpanemiseksi IZZ:n kaltainen erillinen elin. Se, että elin hankkii palveluita joltakin toiselta vakuutuksenantajalta, ei vaikuta siihen, että järjestelmän taustalla oleva työehtosopimus jää perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisalan ulkopuolelle. Työntekijöiden työehtosopimuksista saama yleinen etu vaarantuisi, mikäli jokaisella yksilöllä olisi oikeus ajaa omia etujaan ottamalla omat ja työnantajansa maksuosuudet pois tästä järjestelmästä ja siirtämällä ne vaihtoehtoiseen kilpailevaan järjestelmään ja samalla myös oikeus palata takaisin ensin mainittuun järjestelmään, mikäli sen tarjoamat etuudet muuttuisivat jälleen houkuttelevimmiksi. Tällainen työntekijöiden "à la carte" käyttäytyminen vaarantaisi keskinäisiin vakuutuksiin liittyvien yleisten periaatteiden toteutumisen.

34. Mikäli IZZ:n ja VGZ:n välisen sopimuksen kaltaiset sopimukset, joissa on kyse ainoastaan työehtosopimuksessa sovitun vakuutusturvan käytännön toteuttamisen siirtämisestä kolmannelle osapuolelle, kuuluisivat perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisalaan, loukattaisiin työehtosopimusten osapuolten sopimusvapautta. Tämän vuoksi en yhdy kantajan käsitykseen, jonka mukaan yhteisön oikeus edellyttää, että tällaisten sopimusten tekemiseen tulisi liittää tarjouskilpailu. Perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisalasta tehty poikkeus ei näin ollen koske vain sellaisia toimenpiteitä, joista sopimuksen osapuolet pystyvät huolehtimaan itse.

35. Jos kuitenkin edellä mainitun delegoinnin ehdoissa mentäisiin pidemmälle kuin sopimuksen sosiaalisten päämäärien saavuttamiseksi olisi tarpeellista, kuten esimerkiksi, mikäli kaupallista vakuutuksenantajaa vaadittaisiin tarjoamaan myös muita vakuutuspalveluja työnantajien yksinomaiseksi hyödyksi, ei olisi mitään syytä olla katsomatta, etteikö tällainen järjestely kuuluisi EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisalaan. Nyt käsiteltävänä olevassa asiassa ei kuitenkaan ole väitetty, että VGZ:n kanssa tehdyssä sopimuksessa olisi kysymys jostakin muusta kuin CAO:ssa sovitun vakuutusturvan käytännön toteuttamisesta. Kantajan väitteet, joiden mukaan IZZ:n VGZ:n kautta tarjoama vakuutusturva olisi kilpailevien vakuutuslaitosten tarjoamaa vakuutusturvaa heikompi, eivät voi — vaikka kansallinen tuomioistuin pitäisikin niitä totena — johtaa siihen, että VGZ:n valitseminen vakuutuksentarjoajaksi kuuluisi perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisalan piiriin. Lukuunottamatta EY:n perustamissopimuksen 86 artiklan (josta on tullut EY 82 artikla) mahdollista soveltamista IZZ/VGZ-järjestelmään, siitä päättäminen, minkä tasoista vakuutusturvaa tämän järjestelmän puitteissa tarjotaan, kuuluu käytännössä CAO:n sopimusosapuolille, jotka ovat luonnollisesti edustettuina myös IZZ-säätiön hallituksessa.

B *Perustamissopimuksen 86 artikla*

36. Kansallisen tuomioistuimen esittämä ennakkoratkaisukysymys koskee myös perustamissopimuksen 86 artiklaa. On huomattava, että yhteisöjen tuomioistuimelle esittämissään huomautuksissa perustelemassaan kanteessa kantaja nojautuu yksinomaan perustamissopimuksen 85 artiklan väitettyyn rikkomiseen ja katsoo lisäksi, ettei ennakkoratkaisukysymykseen ole lainkaan tarpeen vastata siltä osin kuin se koskee perustamissopimuksen 86 artiklaa. Ottaen huomioon edellä esittämäni tulkinnan, jonka mukaan CAO:n kaltaisiin työehtosopimuksiin ei sovelleta perustamissopimuksen 85 artiklaa, kansalliselle tuomioistuimelle on selvästi avuksi, että seuraavassa vastataan sen esittämään kysymykseen myös siltä osin kuin se koskee perustamissopimuksen 86 artiklan mahdollista soveltamista tässä asiassa.

37. Aluksi on syytä todeta, että yhteisöjen tuomioistuimen asioissa Albany ym. antamissaan tuomioissa vahvistama poikkeus perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisalasta ei koske perustamissopimuksen 86 artiklaa. Vastatessaan asiassa Albany esitettyyn ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen yhteisöjen tuomioistuin totesi, että kyseessä oleva toimialakohtainen eläkekassa harjoittaa "taloudellista toimintaa kilpaillen tältä osin vakuutusyhtiöiden kanssa" ja näin ollen "se, ettei eläkekassa tavoittele voittoa, ja ne yhteisvastuuperiaatetta ilmentävät eläkekassan ominaispiirteet, jotka kyseinen kassa ja huomautuksia esittäneet hallitukset ovat maininneet, eivät ole riittäviä syitä sen päätelmän tekemiselle, ettei toimialakohtaista eläkekassaa olisi pidettävä perustamissopimuksen kilpailusäännöissä tarkoitettuna yrityksenä". [22] Vaikka tällaiset velvoitteet "voivat oikeuttaa sen, että tälle eläkelaitokselle on annettu yksinoikeus lisäeläkejärjestelmän hallinnointiin", ne eivät estäneet kyseisen eläkekassan harjoittaman toiminnan pitämistä taloudellisena toimintana. [23] Tämän jälkeen yhteisöjen tuomioistuin siirtyi tarkastelemaan kolmatta ennakkoratkaisukysymystä, nimittäin sitä, kielletäänkö perustamissopimuksen 86 artiklassa ja EY:n perustamissopimuksen 90 artiklassa (josta on tullut EY 86 artikla) se, että tällaiselle eläkekassalle annetaan yksinoikeus hallinnoida lisäeläkejärjestelmää. Näin ollen on selvää, että vaikka mainitulla järjestelmällä olikin sosiaalinen päämäärä, eläkekassan toiminta kuului kuitenkin perustamissopimuksen 86 artiklan soveltamisalaan.

38. Komissio on esittänyt kirjallisissa huomautuksissaan, että koska on hyväksytty, että työmarkkinaosapuolten välillä käytävien aitojen kollektiivisten neuvottelujen tuloksena tehtävät työehtoja koskevat sopimukset jäävät perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisalan ulkopuolelle, yhteisöjen tuomioistuimen tulisi olla hyvin varovainen sellaisen päätelmän tekemisessä, että tällainen toiminta rikkoisi perustamissopimuksen 86 artiklaa. Yhdyn tähän käsitykseen. Vaikka määräävän markkina-aseman väärinkäytön kieltoon ei luonnollisesti koskaan voidakaan tehdä mitään "poikkeusta", työehtosopimusten perusteella perustettujen ja määräävässä markkina-asemassa olevien laitosten yksinomaan sosiaalisten päämäärien saavuttamiseksi tekemiä toimenpiteitä ei tulisi luonnehtia väärinkäytöiksi ilman painavia

22 — Edellä alaviitteessä 1 mainittu asia Albany, tuomion 84 ja 85 kohta.

23 — Asia Albany, tuomion 86 kohta. Ks. myös edellä alaviitteessä 18 mainitun julkisasiamies Jacobsin yhdistetyissä asioissa Pavlov ym. antaman ratkaisuehdotuksen 175 kohta.

perusteita. Väärinkäytöstä voisi olla kysymys vain siinä tapauksessa, että kysymyksessä olevat toimenpiteet menevät pidemmälle kuin niiden päämäärien saavuttamiseksi olisi tarpeen ja että näitä toimenpiteitä ei voitaisi muutoinkaan perustella hyväksyttävillä syillä.

39. Nyt käsiteltävänä olevassa tapauksessa on tarpeen tarkastella ainoastaan perustamissopimuksen 86 artiklaa, koska CAO:ssa ei ole annettu IZZ:lle mitään yksinoikeuksia ja koska kansallinen tuomioistuin tai kantaja eivät ole vedonneet perustamissopimuksen 90 artiklaan. Lukuun ottamatta IZZ-järjestelmässä vakuutettujen henkilöiden määrää koskevaa mainintaa kansallinen tuomioistuin ei ole esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle mitään tarkkoja tietoja niistä markkinoista, joilla IZZ:lla on väitetty olevan määräävä markkina-asema. Vaikka varsinkin asioissa Albany ym. annettujen tuomioiden valossa onkin selvää, että IZZ:aa voidaan pitää perustamissopimuksen 86 artiklassa tarkoitettuna yrityksenä, ja vaikka, kuten kantaja on perustellusti esittänyt, voidaankin olettaa, että työehtosopimukseen perustuvat työntekijöille tarjottavat sairausvakuutukset muodostavat erilliset vakuutusten osamarkkinat, jotka käsittävät maantieteellisesti Alankomaiden alueen, yhteisöjen tuomioistuimelle esitetty oikeudenkäyntiaineisto ei kuitenkaan sisällä riittävästi tietoa, jotta siitä voitaisiin muodostaa täsmällinen käsitys IZZ:lla VGZ:n kanssa tehdyn sopimuksen kautta olevasta suhteellisesta markkinavoimasta tällaisia vakuutuksia tarjoaviin kilpaileviin vakuutuksenantajiin, kuten kantajan valitsemaan RZG:hen, verrattuna. Nyt käsiteltävänä oleva asia on tämän vuoksi erilainen kuin asia Albany, jossa yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että "toimialakohtaisen eläkekassan, jolla on yksinoikeus hallinnoida lisäeläkejärjestelmää jäsenvaltion tietyllä teollisuuden alalla eli siis yhteismarkkinoiden merkittävällä osalla, voidaan näin ollen katsoa olevan perustamissopimuksen 86 artiklassa tarkoitetulla tavalla määräävässä markkina-asemassa".[24] Kysymys siitä, onko IZZ:lla RZG:n kaltaisten kilpailevien vakuutuksenantajien taholta tapahtuvasta kilpailusta huolimatta sellainen taloudellinen valta-asema, että se voi toimia itsenäisesti suhteessa kilpailijoihinsa, ja että sillä on näin ollen perustamissopimuksen 86 artiklassa tarkoitettu määräävä markkina-asema, jää kansallisen tuomioistuimen harkittavaksi.[25] IZZ/VGZ:lla oleva mahdollinen markkinavoima voi johtua ainoastaan sille annetusta "yksinoikeudesta" työnantajan maksuosuuden vastaanottamiseen siinä tapauksessa, että työntekijä on päättänyt käyttää hyväkseen mahdollisuutta hankkia täydentävä sairausvakuutus IZZ:sta. Mikäli tällaista markkinavoimaa ei ole olemassa, myöskään kysymys perustamissopimuksen 86 artiklassa tarkoitetusta määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä ei voi tulla esille.

40. Kuten komissio on kirjallisissa huomautuksissaan todennut, myöskään taloudellista riippuvuutta koskeva teoria, johon kantaja näyttää perustaneen käsityksensä IZZ:lla olevasta määräävästä markkina-asemasta, ei saa tukea yhteisöjen tuomioistuimelle esitetystä oikeudenkäyntiaineistosta. Pelkästään se tosiseikka, että IZZ:n perimä vakuutusmaksu maksaa kantajan kaltaiselle työntekijälle 69 NLG vähemmän kuin RZG:n pyytämä vakuutusmaksu (ottaen huomioon, ettei työntekijä saa RZG:n osalta hyväkseen työnantajan maksuosuutta), ei vielä sellaisenaan aseta työntekijöitä täydentävän sairausva-

24 — Asiassa Albany annetun tuomion 92 kohta.

25 — Yhteisöjen tuomioistuin esitti tällaisen määräävää markkina-asemaa koskevan määritelmän asiassa Hoffmann-La Roche v. komissio 13.2.1979 antamassaan tuomiossa (Kok. 1979, s. 461, 38 kohta; Kok. Ep. IV, s. 341).

kuutuksen osalta taloudellisesti riippuvaisiksi IZZ:sta. Ottaen lisäksi huomioon, että RZG korvaisi kantajan suunnittelemasta hammashoidosta 2 100 NLG enemmän kuin IZZ, on vaikea ymmärtää, kuinka ylimääräinen kuukausittainen 69 NLG:n vakuutusmaksu, jonka kantaja joutuisi maksamaan RZG:hen liittyessään, voisi merkitä sitä, että hän olisi taloudellisesti riippuvainen IZZ:sta täydentävän sairausvakuutuksen osalta, jollei hänen tulotasonsa ole hyvin alhainen. Edellä mainittu seikka ei ainakaan missään tapauksessa tue sitä väitettä, että IZZ olisi asetettu CAO:ssa määräävään markkina-asemaan.

41. Vaikka kansallinen tuomioistuin olisikin sitä mieltä, että IZZ:lla on määräävä markkina-asema Alankomaiden sairausvakuutusmarkkinoilla, kantajan on myös kyettävä näyttämään toteen, että IZZ on käyttänyt määräävää markkina-asemaansa väärin, jotta kantaja pystyisi osoittamaan, että asiassa on rikottu perustamissopimuksen 86 artiklaa. Pelkästään se tosiseikka, että IZZ:n perimä vakuutusmaksu saattaa työnantajan maksuosuus huomioon ottaen olla korkeampi kuin RZG:n perimä vakuutusmaksu tai että ensiksi mainitun tarjoama vakuutusturva saattaa olla vähemmän kattava kuin viimeksi mainitun tarjoama vakuutusturva, ei riitä osoittamaan, että kyse olisi määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä. Tämä pitää paikkansa varsinkin, mikäli — kuten Alankomaiden hallitus ja komissio ovat istunnossa esittäneet — IZZ-järjestelmä perustuu solidaarisuuden tai yhteisvastuun periaatteelle, jonka mukaan sekä työnantajien että työntekijöiden maksamien "vakuutusmaksujen" suuruudet on määrätty ennakolta eivätkä ne ole riippuvaisia yksittäisen työntekijän terveydentilaan tai ikään liittyvän riskin suuruudesta. Näiden periaatteiden toteuttamiseksi voi hyvinkin olla tarpeen, että vakuutuksenantaja joutuu rajoittamaan tiettyjen sairaanhoito- tai hammashoitokulujen korvattavuutta.

42. Samoin määräykset, jotka estävät niitä työntekijöitä, jotka päättävät ottaa vakuutuksensa joltakin muulta vakuutuksenantajalta kuin IZZ:lta, liittymästä uudelleen IZZ:aan, voivat hyvinkin olla perusteltuja solidaarisuuden ylläpitämiseksi. Mikäli työntekijät voisivat vapaasti tai vain vähäisin rajoituksin siirtyä vakuutuksenantajalta toiselle mielensä mukaan, kilpailevat vakuutuksenantajat kuten RZG voisivat helposti kuoria kerman markkinoilta eli hankkia asiakkaikseen ne työntekijät, joiden vakuuttamiseen ei liity suuria riskejä.[26] Mikäli kansallinen tuomioistuin katsoisi, että IZZ:lla on määräävä markkina-asema, jonka tarjoamat hyödyt se on siirtänyt VGZ:lle, kansallisen tuomioistuimen tehtävänä olisi ratkaista, ovatko ne IZZ:n säännöt, jotka koskevat entisten jäsenten mahdollisuutta liittyä uudelleen IZZ-järjestelmään, hyväksyttäviä. Tältä osin kansallisen tuomioistuimen tulisi kiinnittää huomiota erityisesti siihen, toimisiko järjestelmä ilman tällaisia sääntöjä ja onko sääntöjä sovellettu tasapuolisesti ja johdonmukaisesti.[27]

43. Edellä mainituilla perusteilla olen sitä mieltä, että ainakaan yhteisöjen tuomioistuimelle esitetystä oikeudenkäyntiaineistosta ei ilmene, että nyt käsiteltävänä olevassa tapauksessa olisi kyse määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä.

26 — Ks. tähän liittyen erityisesti asiassa Albany annetun tuomion 108 kohta.

27 — Ks. asiassa Albany annetun tuomion 121 kohta.

IV Ratkaisuehdotus

44. Ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa Kantongerecht te Groningenin sille esittämään ennakkoratkaisukysymykseen seuraavasti:

1) Työnantajien ja työntekijöiden edustajien kollektiivisten neuvottelujen tuloksena tehtyyn työehtosopimukseen, joka asianomaisen jäsenvaltion lainsäädännön mukaan sitoo työnantajia, ei sovelleta EY:n perustamissopimuksen 85 artiklaa (josta on tullut EY 81 artikla) edellyttäen, että se koskee vain työehtoja.

2) Sopimusta, jonka mukaan työnantaja sitoutuu maksamaan etukäteen määritellyn maksuosuuden työntekijän ottaman täydentävän sairausvakuutuksen vakuutusmaksuista, on pidettävä työehtoja koskevana sopimuksena edellä mainitun, perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisalaan tehdyn poikkeuksen soveltamisen kannalta. Työehtosopimuksen osapuolet voivat vapaasti päättää, kenen toimesta tällaisen sopimuksen kohteena olevat työehtoihin liittyvät etuudet tarjotaan. Sopimus, jonka mukaan tällaiset etuudet voidaan hankkia joltakin kolmannelta osapuolelta, ei sellaisenaan kuulu perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisalaan, jollei tässä sopimuksessa mennä pidemmälle kuin on tarpeen sopimuksen perustana olevan työehtosopimuksen sosiaalisten päämäärien saavuttamiseksi.

3) Edellä mainitun kolmannen osapuolen kaltaiseen alihankkijaan sovelletaan EY:n perustamissopimuksen 86 artiklaa (josta on tullut EY 82 artikla) ainoastaan siinä tapauksessa, että työehtosopimuksen osapuolten sille antamat oikeudet asettavat sen määräävään markkina-asemaan erillisillä markkinoilla ja se käyttää asemaansa näillä markkinoilla tavalla, joka ylittää sen, mikä on tarpeen työehtosopimuksen taustalla olevien sosiaalisten päämäärien saavuttamiseksi, ja jota ei voida hyväksyä muillakaan perusteilla.